

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНЬ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Сергій Миколайович ЯГОДЗІНСЬКИЙ,

*д-р філос. наук, проф., проректор
Приватного вищого навчального закладу
“Європейський університет”
<https://orcid.org/0000-0001-8755-2235>*

INFORMATION SECURITY OF THE STATE IN THE CONDITIONS OF RESTRICTIONS ON THE RIGHTS AND FREEDOMS OF CITIZENS DURING THE PERIOD OF MARITAL STATE

The issue of implementing the state's information security strategy under the conditions of political, economic, social, and legal restrictions on the rights and freedoms during a state of war is investigated. The author synthesizes the experience of managing channels on the social media platforms TikTok, Telegram, and YouTube. Principles of administering Internet resources that alleviate social tension and conflicts typical of a state of war are proposed. These principles include: the principle of informational objectivity; the principle of a personal approach to content; the principle of updating public awareness; the principle of cultivating ideas of Victory and Peace; the principle of supporting the Armed Forces of Ukraine; the principle of interethnic and interfaith neutrality; the principle of political intersubjectivity; and the principle of individualization of citizens' value orientations.

Запровадження в Україні режиму воєнного стану супроводжувалось суттєвими трансформаціями суспільної свідомості. Будучи в цілому готовими до збройного спротиву ворогові, українці виявились не готовими сприймати визначені законодавством обмеження воєнного стану.

Довготривалі очікування приєднання України до Європейського простору ввійшли в протиріччя із реаліями ведення війни. Економічні, політичні та культурні обмеження, в сукупності із закриттям кордонів для чоловіків 18-60-літнього віку, сприймались частиною суспільства як заходи, що суперечать інтересам громадян, їх конституційним правам і свободам.

Усвідомлюючи сутність зазначеного протиріччя нами було засновано низку Інтернет-ресурсів, основною метою яких стала консолідація суспільства на ґрунті критичного осмислення процесів, які прямо чи опосередковано були наслідками війни. Досвід адміністрування цих ресурсів дозволив виявити низку проблем, які, на наше переконання, мають бути врахованими в інформаційній політиці держави. Адже в умовах воєнного стану *інформаційна безпека прямо пов'язана з рівнем поваги до свобод громадян, їх права на думку, слово і соціальний вплив.*

Практика ведення TikTok ([tiktok.com/@i.sophist](https://www.tiktok.com/@i.sophist) – 620к підписників), Telegram (t.me/Sophist_UA – 107к підписників), а також Інстаграм та YouTube-каналу ([youtube.com/@Sophist_UA](https://www.youtube.com/@Sophist_UA) – 8,5к підписників), а також адміністрування відкритого для спілкування телеграм-чату дозволяють сформулювати кілька висновків, що можуть бути врахованими під час проектування

архітектоніки інформаційної безпеки як всередині країни, так і на зовнішньому контурі.

Автор не претендує на вичерпність і повноту узагальнень, адже дотриматись методології соціологічних досліджень було вкрай тяжко. Однак щоденний зріз активності громадян стосовно різноманітних тем суспільного дискурсу, дозволяє отримати реперні точки соціальної активності, ціннісних орієнтирів, бачення перспектив розвитку країни, ставлення до армії, влади, закордонних партнерів та громадян до одне одного.

Основною проблемою інформаційних Інтернет-ресурсів є утримання довіри громадян. На наш погляд, цього можна досягти, дотримуючись наведених нижче принципів.

Принцип інформаційної об'єктивності – фактор, який прямо впливає на довіру аудиторії, вчить дописувачів мислити критично, сприймати істину (а не правду) як вектор формування ціннісних та соціальних установок.

Принцип особистісного ставлення до контенту – забезпечує емоційний зв'язок авторів з читачами каналу, а також дописувачів між собою. Спілкування стає компонентом переосмислення соціальних станів, напрацювання смислів та очікувань.

Принцип актуалізації громадської свідомості передбачає аналітичність каналів, на відміну від каналів суто новинних, позитивно вплинуло на глибину та широту поглядів читачів стосовно тем, які зазвичай сприймаються односторонньо або поверхнево.

Принцип культивування ідей Перемоги та Миру, як стану після Перемоги та процесу, що потребуватиме напруженої роботи кожного громадянина для збереження цього стану.

Принцип підтримки Збройних Сил України як образу, символу та гарантії безпеки. Однією з ключових ідей зазначеного вище періоду ведення каналу була думка щодо кваліфікації злочинів, що підбивають авторитет ЗСУ, як форми державної зради під час воєнного стану.

Принцип міжнаціональної й міжконфесійної нейтральності. Протилежне не дозволяє зосередитись на загальних цінностях, які є першими жертвами страху людей перед війною.

Принцип політичної інтерсуб'єктивності – дозволяє дистанціюватись від сил, партій, блоків, рухів, представників влади та опозиції, як умотивованих суб'єктів соціального життя – таких, що не можуть бути атракторами соціальних трансформацій в частині цінностей.

Принцип індивідуалізації ціннісних установок громадян з урахуванням їх місця перебування, залученості до бойових дій (персонально або через близьких), зміні укладу життя та інших факторів, що могли вплинути на відношення до соціальних цінностей.

Спостерігаючи за настроями українців від 24 лютого 2022 року до останнього часу, можемо констатувати, що суттєвої зміни орієнтирів в українському суспільстві не спостерігається. Цінності перемоги, миру, життя, оборони, суверенності, незалежності, територіальної цілісності, демократії, свободи не полишають простір суспільного дискурсу України. При цьому зміни наявні та носять більш глибинний, латентний характер.

Проте за останній рік суттєво змінилось наповнення означених ціннісних установок, а також джерела формування пріоритетів, стратегій поведінки та паттернів публічності.

До прикладу, на початку повномасштабної війни громадяни формували ціннісні установки, спираючись переважно на власний досвід життя у війні, розповіді про героїзм знайомих та відважність добровольців. Через деякий час увагу українців перехопило телебачення, яке мобілізувало людський ресурс на боротьбу з ворогом, активізацію психологічних, моральних, економічних, політичних ресурсів для боротьби та стабілізації суспільства. У цей час нам, як адміністраторам каналу, що веде незалежну від офіційної лінії аналітичну роботу, довелося зіштовхнутись зі значною протидією окремих прошарків суспільства, які висловлювали (і доволі агресивно) незгоду з будь-якими альтернативними тлумаченнями розгортання подій, успіхів та невдач на дипломатичному фронті, перспектив співпраці з партнерами, очікувань щодо завершення бойових дій.

Але за рік війни ціннісні установки українського суспільства почали значною мірою трансформуватись під впливом різноманітних факторів. До них ми б віднесли такі.

По-перше, завищені очікування та обіцянки від телевізійних “експертів” і державних осіб на першому етапі війни, вичерпали ресурс. Підтримувати їх стало руйнівним, адже вони щодня поглиблювали недовіру та змушували громадян шукати інформаційні ресурси, які орієнтувались не зважаючи на раціональну оцінку подій. Саме у цей зросла популярність наших каналів, які від початку війни тримали позицію “істина дорожча за правду”.

По-друге, корупційні скандали, які все частіше почали підсвічувати навіть центральні органи влади і засоби масової інформації змінили цінності громадянського суспільства в бік республіканського дискурсу. Мається на увазі ідентифікація українців як громадян Республіки. Єднання людей та влади, характерне для перших шести-восьми місяців війни, слабшає, що змушує людей шукати внутрішні джерела для збереження сил, мотивації, натхнення як базових психологічних установок.

По-третє, загострення дискусії всередині українського суспільства та невидимий поділ на тих, хто залишився, і хто полишив країну. Варто відзначити, що в даному аспекті телебачення та незалежні телеграм-канали працювали синхронно, забезпечивши контрольовану дискусію двох категорій населення. Нині ми не спостерігаємо наявної ще кілька місяців тому конфронтації між цими соціальними групами.

Як не дивно, позитивну роль у цьому зіграли корупційні скандали та розслідування щодо можновладців України. Громадяни поступово зміщували акцент з міжособистісних сварок на зовнішній контур, який, як вони помічали, не витримував удару, що могло мати деструктивний вплив на весь хід воєнної кампанії.

По-четверте, роздоріжжя, на якому опинилась Україна в 2013-2015 роках поступово нівелювалось усвідомленням незворотності змін часів Майдану. Неможливість будь-яких політичних, економічних, культурних зв'язків з РФ, Білоруссю та низкою інших країн пострадянського минулого, однозначно орієнтувало українське суспільство на Європу як єдиний вектор руху. Посилення

зовнішньої допомоги та зобов'язання, які, очевидно, були прийняті українською стороною у відповідь на підтримку, не залишили простору для сумнівів.

Однак і на цій стадії ціннісні орієнтири українського суспільства проходять випробовування. Весна-літо 2023 року характеризувались (за нашою суб'єктивною оцінкою) втомою українського суспільства від війни. Цей стан зі зрозумілих причин не міг відобразитись у настроях громадян щодо Збройних сил України, а тому знайшов свій відбиток у доволі цікавому явищі – громадяни почали ставити під сумнів європейський вибір України, критикувати дії партнерів (від обоження Бориса Джонсона – до відвертої ненависті в бік колишнього прем'єра), проводити паралелі між Україною та Афганістаном, поширювати думки про те, що за наш рахунок інші країни реалізують свої наміри та інтереси.

Будучи недостатньо компетентними у питаннях зовнішньої політики, а також не володіючи необхідним обсягом інформації про реалії стосунків та воєнних дій, громадяни акумулювали протестний настрій в сферах, які сприймали як зрозумілі. Є США, є РФ, є Китай, є переділ світу, і є ми, де світові лідери вирішили з'ясувати стосунки.

Усвідомлюючи, що такі тези будуть тиражовані в інформаційному просторі нашого ворога, а також підживлені в українському середовищі, ми вирішили грати на випередження і запропонували читачам наших ресурсів концепцію, яка нівелювала описані в четвертому пункті тенденції, а також консолідувала невдоволення українців стосовно корупційних скандалів.

Нами була запропонована *модель Європейського вибору України як єдиного можливого варіанту розвитку подій*. Цей вибір – не лише вектор руху, а й оборона українців від свавілля чиновників, від неможливості побудови дієвого контролю за діями чиновників з боку громадянського суспільства.

Ось майже автентичний текст із зазначеного вище телеграм-каналу від 02.10.2023. Приведемо його з деякими скороченнями.

1. Найближчі десятки років Україна буде пост-воєнною країною з усіма наслідками — економічними, політичними, соціальними, культурними. Кредити, зобов'язання, відповідальність, “безкінечна вдячність” партнерам — все це не просто прив'язало нас до США і Європи, а й перетворило на їх боржників.

2. Чи може з огляду на це влада України (в будь-якому представництві) обрати самостійний, автентичний шлях? Шлях, який не дозволить знову опинитись у ситуації п. 1. – Вкрай малоймовірно. Чому – відповідь у п. 1.

3. У довгостроковій перспективі сценарій п. 2 все ж є реальним. Наскільки у довготривалій? Настільки, щоб встигли оновитись (змінитись) еліти в США, Європі та Україні. Лише орієнтовно за 10-15 років після завершення війни наша держава зможе поступово позиціонувати себе як самостійного гравця на геополітичній дошці.

4. Але навіть ці поки що мало імовірні траєкторії розвитку подій не знайдуть реалізації без інтегрування України до стандартів Західного світу. Підзвітність, та за деякими параметрами, підконтрольність українського істеблшменту – на мою думку – найкращий спосіб наративного (цілісного) формування цінностей українського суспільства.

А чи не є це ознакою зовнішнього управління, як люблять повторювати наші вороги? Втратою суверенності, незалежності, суб'єктності? Ні, не є. Залежність країн одна від одної – це практика, відома з часів Римської Імперії. Ми ж не будемо говорити про втрату суверенності країнами Європи лише на тій підставі, що вони залежать від газу США чи Катару?

Але принципово важливим є інше – і саме цього, на наш погляд, найбільше бояться ідеологи країни нашого ворога. А саме – яким буде українське суспільство після війни? Агресивним чи продуктивним, цілісним чи фрагментарним, реакційним чи конструктивним, відповідальним за минуле чи зневажливим до пройденого шляху? Це ті питання, на які буде пізно шукати відповідь у перший День Миру. Це ті питання, які наблизатимуть День Миру. Це ті питання, від ціннісного навантаження яких буде залежати стан Миру, а також інформаційна безпека України.